

دامنه‌های فراخ البرز

استان اردبیل در شمال غرب فلات ایران، با مساحتی معادل ۱۸۰۱۱ کیلومتر مربع، یک درصد از مساحت کل کشور را تشکیل می‌دهد. این استان از شمال به رود ارس، دشت مغان و بالهارود در جمهوری آذربایجان، از شرق به رشته کوه‌های طالش و باغرو در استان گیلان، از جنوب به رشته کوه‌ها، دره‌ها و جلگه‌های به هم پیوسته استان زنجان و از غرب به استان آذربایجان شرقی محدود است. از نظر مختصات جغرافیایی، مدارهای ۴۵ دقیقه و ۳۷ درجه و ۴۲ دقیقه و ۳۹ درجه شمالی منتهی الیه شمالی و جنوبی و نصف النهارهای، ۵۵ دقیقه و ۴۸ درجه و سه دقیقه و ۴۷ درجه منتهی الیه غربی و شرقی استان را می‌پوشاند.

استان زیبای اردبیل با جاذبه‌های طبیعی و تاریخی منحصر به فرد یکی از مناطق جالب گردشگری در ایران است. استان اردبیل با مجموعه‌ای از دیدنیهای طبیعی و تاریخی، یکی از قطبهای سیاحتی کشور محسوب می‌شود. دهها آبگرم معدنی خروشان و جوشنده از اعماق زمین با ویژگی‌های طبی مختلف، سالانه میلیونها نفر از گردشگران را از نقاط مختلف کشور و کشورهای خارجی بسوی خود می‌کشاند.

استان اردبیل به پیشنهاد دولت و تصویب مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۲ از محدوده سیاسی-اداری استان آذربایجان شرقی جدا شد و به عنوان استانی مستقل مشتمل بر ۹ شهرستان اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، گرمی، مشگین شهر، نیر، نمین و کوثر در تقسیمات کشوری جای گرفت.

شهرستان اردبیل به عنوان مرکز استان با مساحت ۲۵۱۶ کیلومتر مربع شامل بخش‌های مرکزی، سرعین و هیر است. بیشتر زمین‌های این بخش از استان ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد، رشته کوه سلان با قله‌ای به ارتفاع ۴۸۱۱ متر از سطح دریا در غرب این شهرستان در

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مرکز جامع علوم انسانی

جاذبه‌های اجتماعی و فرهنگی منطقه جاذبه‌های کم‌نظیری را فراهم کرده است.

تاریخ کهن اردبیل

واژه اردبیل واژه ای اوستایی است که از دو کلمه آرتا (مقدس) و ویل (شهر) به معنی شهر مقدس ترکیب شده است. به روایت اوستا زرتشت پیامبر ایرانی در کنار رود دائی یتا که امروزه ارس نامیده می‌شود به دنیا آمد و کتاب خود را در سیلان نوشت و برای ترویج دین خود، روی به شهر بازان پیروز آورد. عده‌ای به او گرویدند و در این ناحیه جنگی میان زرتشتیان

و بت پرستان روی داد که در این جنگ زرتشتیان بر همه روستاها و قصبه‌های اطراف اردبیل دست یافتند و به افتخار این پیروزی آتشکده‌ای در اردبیل بنا کردند که امروزه آثار آن در سه فرسنگی این شهر در دهکده‌ای به نام آتشگاه باقی مانده است. از این رو اردبیل در دوره اشکانیان و در میان شهرهای آذربایجان جایگاه ویژه‌ای داشت.

نوشته‌اند که قهرمانان آذربایجان به نام دهام که از پهلوانان و از نژادکیان بوده‌اند، در این دوره از اردبیل برخاسته‌اند. به این ترتیب، بنای اردبیل را بسیار کهن تر از زمان ساسانی باید دانست. پیش از دوره اسلامی آذربایجان دارای دو مرکز اصلی بود: «یکی از این دو مرکز گنجک (به ارمنی گنژک) بود که همان تخت سلیمان امروزی است، اما نام مرکز دیگر در جغرافیای استرلاب از قلم افتاده است. در دوره اسلامی این دو مرکز را شیز و اردبیل خوانده‌اند. می‌گویند اردبیل بدون شک مرکز تابستانی آذربایجان بوده است. از اواسط تا اواخر دوره ساسانی، اردبیل به تنهایی مرکز آذربایجان به شمار می‌رفت و سکه‌های دوره پارتی و ساسانی در این منطقه با علامت اربارات ضرب می‌شده است. اردبیل به هنگام فتح آذربایجان به دست مسلمانان هم چنان پایتخت این منطقه و مقر مرزبان آن بود.»

در دوره ایلخانان گرچه تبریز، به عنوان شهر مهم آذربایجان رو به رشد بود و از لحاظ سیاسی جایگزین اردبیل به شمار می‌آمد، اما اردبیل نیز به عنوان دارالارشاد هنوز از جایگاهی خاص برخوردار بود. اردبیل در دوره صفوی از لحاظ سیاسی و اقتصادی سرآمد شهرهای ایران بود. شاه اسماعیل صفوی قیام خود را از اردبیل آغاز کرد. این شهر در مسیر شاه راه تجاری ایران و اروپا قرار داشت و ابریشم وارده از گیلان، از طریق اردبیل به اروپا صادر می‌شد. این امر در پیشرفت اقتصادی و افزایش درآمد مردم تأثیری مهم داشت. اردبیل در دوره قاجاریه رونق و شکوه گذشته را باز نیافت در حالی که وسعت آن به حدود یک سوم وسعت شیراز می‌رسید. این منطقه به دلیل قابلیت‌های بالای اقتصادی، فرهنگی و تجاری در سال ۱۳۷۲ به صورت استان جداگانه از آذربایجان شرقی درآمد و شهرستان‌ها، شهرها، دهستان‌ها و روستاهای زیادی را در بر گرفت. هر چند اردبیل به استانی مستقل و جداگانه تبدیل شده، اما تاریخ آن با تاریخ سرزمین آذربایجان چنان در آمیخته که بدون توجه به موقعیت تاریخی آذربایجان نمی‌توان سخن از موقعیت تاریخی اردبیل به میان آورد.

اعتدال هوای آن نقش عمده‌ای دارد. هوای شهرستان اردبیل در بهار و تابستان معتدل و خنک و مطبوع و در پاییز و زمستان سرد و خشک است. چهره عمومی شهرستان اردبیل تأثیر گرفته از ارتفاعات کوهستان‌های سیلان، طالش و بزغوش است و آب‌های جاری شده از این کوهستان‌ها سبب آبادی منطقه شده است.

مجموعه بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی با گنبد مشهور الله الله، مقبره شیخ جبرائیل جد شاه اسماعیل صفوی (شیخ کلخوران)، موزه بقعه شیخ صفی، مسجد جمعه مربوط به دوره سلجوقی، مجموعه بازار اردبیل و یازده پل تاریخی مربوط به دوره صفوی از آثار تاریخی، زیارتی و سیاحتی شهرستان اردبیل است.

شهر سیاحتی سرعین:

سرعین در ۲۹ کیلومتری غرب اردبیل در دامنه کوه سیلان واقع است و آبگرم‌های معدنی گاو میش گلی، ساری سو، قهوه سوئی، آب چن، قره سو (عصاب سوئی)، ژنرال سوئی، پهنلو، شفا سوئی است.

سر شیر، کره، حلوائ سیاه، آبنبات، شیرینی‌های محلی و تخمه آفتابگردان، عسل خالص سیلان، عصاره شهد آمیز گل‌های رنگارنگ و عطر آگین طبیعت سر سبز سیلان مشهورترین سوغات منطقه است. حلوائ سیاه استان بصورت معجونی از جوانه گندم و کره طبیعی نشاط بخش و مقوی تهیه می‌شود.

مکان‌های دیدنی و تاریخی

استان اردبیل به لحاظ طبیعی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی از مناطق پررونق و ارزشمند ایران است. وضعیت ویژه زمین شناسی و توپوگرافی منطقه باعث ایجاد جاذبه‌های طبیعی و چشم‌اندازهای بسیار زیبایی شده و بر غنای طبیعی منطقه افزوده است. در بیش تر شهرستان‌های استان؛ آثار طبیعی و تاریخی زیادی پراکنده شده‌اند. کوهستان پرشکوه سیلان با قله آتشفشانی سیلان و چشمه‌های آب گرم و دریاچه‌های طبیعی کوچک ولی پرشمار، مهم‌ترین جاذبه طبیعی شهرستان اردبیل محسوب می‌شود. آبشار گورگور سیلان که در شهرستان گرمی واقع شده، گردنه ناو خلخال که از داخل جنگل‌های طالش به جاده رشت و آستارا متصل می‌شود و گردنه حیران که یکی از زیباترین و بی‌نظیرترین چشم‌اندازهای طبیعی ایران است، در این استان واقع شده است. زندگی با صفا و دور از دنیای صنعتی عشایر شاهسون و دیگر ایل‌ها در دامنه‌های سیلان به راستی حیرت هر بازدید کننده‌ای را بر می‌انگیزد. استان اردبیل هم چنین دارای بناهای تاریخی و مکان‌های دیدنی زیادی است که برخی از آن‌ها هم چون «شیخ‌صفی‌الدین اردبیلی» شامل بناهای متعدد از دوره‌های مختلف می‌شود و با رفتن به یک مکان دیدنی می‌توان از چندین اثر تاریخی و قدیمی بازدید کرد. تپه‌های باستانی، حمام‌های قدیمی، عمارت‌های بزرگ، گورستان‌های مشاهیر و بقعه‌های مقدس و تاریخی از دیگر دیدنی‌های شهرستان اردبیل است که در کنار صنایع دستی و